

AKADEMIN FÖR HÄLSA OCH ARBETSLIV
Avdelningen för arbets- och folkhälsovetenskap

Stärka barnens integritet

En kvalitativ studie om hur förskolan arbetar med att stärka barnens integritet och förebygga sexuella kränkningar mot barn.

Sandra Engberg

HT16

Examensarbete, Grundnivå (kandidatexamen), 15 hp
Folkhälsovetenskap
Hälsopedagogiska programmet
Folkhälsovetenskap
Teori, metod och examensarbete 30 HP

Handledare: Leah Emegwa Okenwa
Examinator: Ola Westin

Abstract

Engberg, S. (2016). Strengthen children's integrity. Study in how the preschool is working to strengthen children's integrity and prevent sexual abuse against children. *Bachelor thesis in public health science. Department of occupational and public health science. Faculty of health and occupational studies. University of Gävle, Sweden*

2440 cases of sexual child abuse was reported in 2015 in Sweden that is about one out of five children. Research shows that prevention strategies that focus on strengthening children's integrity have proven effective for helping children recognize abusive behaviors as well as gain confidence to disclose.

The aim of this study is to investigate and describe the preschools role in strengthening children's integrity to prevent child abuse, and describe how the work is done. The study has a qualitative approach with mix of semi-structured and unstructured interviews, called a qualitative interview form. This study used a purposive selection, four informants with management position within preschool were interviewed. The interviews were recorded and then transcribed, which will serve as a database for analysis. For this study a content analysis was chosen.

The results showed that the preschool work aims to strengthen children's integrity, but that the pre-schools do not use any specific strategies to strengthen children's integrity with the aim of preventing child abuse.

The conclusion showed that the preschool does not work consciously to prevent sexual child abuse, instead they are focusing in strengthening children's integrity and values.

Keywords: Integrity, strengthen, children, prevention, sexual abuse, Public Health.

Sammanfattning

2015 anmäldes 2 440 sexuella övergrepp mot barn i åldrarna 0-17 år i Sverige, det är cirka ett barn av fem. Vetenskaplig forskning visar att förebyggande strategier som är inriktade på att stärka barns integritet har varit effektiva för att hjälpa och förhindra att barn blir utsatta för övergrepp.

Syftet med studien är att undersöka och beskriva förskolans roll i arbetet att stärka barns integritet för att förebygga kränkningar mot barn. Studien syftar också till att beskriva hur förskolans arbete utförs.

Denna empiriska studie har en kvalitativ metod med datainsamling genom kvalitativ intervjuer. Urvalet är målstyrt och fyra stycken personer inom förskolan med chefsposition deltog. Intervjuerna spelades in och en transkription genomfördes. Transkriptionen blev en databas för analysen. Från analysen kom det fram teman och koder. Teman och koderna blev betydelsefulla för besvarande av frågeställningarna.

Resultatet blev brett och informativt, resultat visade att förskolan arbetar med mål att stärka barns integritet. Resultaten visade att en stor del av arbetet med att stärka barns integritet är centrerad kring policys från FN Barnkonventionen och förskolans läroplan. Förskolor använder läromedel anpassade för sådana policys, det finns dock inga särskilda undervisningsmaterial, för att stärka barns integritet med att förebygga sexuella kränkningar, i åtanke. Även om vissa deltagare uttryckt en önskan att aktivt lära barn hur man känner igen kränkande beteende, visar resultat att förskolan inte arbetar medvetet för att förhindra sexuella kränkningar mot barn. Många förskolor fokuserar istället på att stärka barns integritet och värderingar. Hinder och möjligheter diskuteras utifrån deltagarnas diskussion.

Nyckelord: Stärka barns integritet, Barn och sexualitet, förebyggande arbete, Sexuella kränkningar, folkhälsa.

Innehållsförteckning

Inledning.....	1
Bakgrund	1
Barn, sexualitet och integritet.....	1
Samtala med barn om sexualitet och integritet.....	1
Sexuella kränkningar mot barn.....	2
Lagar, riktlinjer och handlingsplan.....	3
<i>Barnkonventionen</i>	4
<i>Skollagen</i>	4
<i>Folkhälsan och förskolan</i>	5
Internationella förebyggande strategier	6
Nationella strategier i förebyggande syfte.....	7
Problemformulering	9
Syfte.....	10
Frågeställningar	10
Metod.....	11
Kvalitativ ansats	11
Urval och Datainsamlingsmetod	11
Intervjuguide.....	12
Genomförandet	12
Dataanalys	13
Forskningsetiska övervägande.....	14
Resultat	15
Förskolans roll i arbetet med att stärka barns integritet	16
Stärka barns integritet med syftet att förebygga sexuella kränkningar	17
Tillvägagångssätt	17
<i>Förskolans likabehandlingsplan</i>	17
<i>Förskolans läroplan och Barnkonventionen</i>	17
<i>Undervisningsmaterial</i>	18
<i>Värdegrundsarbetet på förskola</i>	19
Hinder och möjligheter.....	21
Diskussion	22
Resultatdiskussion	22
Metoddiskussion.....	24
Slutsats.....	25
Referenslista	26
Bilaga 1 - Missivbrev	
Bilaga 2 - Intervjuguide	

Inledning

Föra samtal med barn om normer, värderingar och om vad som är rätt eller fel, är något som vuxna idag är vana vid (Norlén 2013). Vuxna uppfostrar barn att de inte får slåss med varandra, att inte stjäla från varandra eller att kränka varandra. Vuxna är duktiga på att kommunicera med barn om sådana ämnen. Men det finns ämnen som vuxna inte är lika duktiga på att kommunicera om, nämligen sexualitet och sexuella kränkningar. Samtala med barn om kroppens privata områden eller vad som är tillåtet att göra med andras kroppar är svårt för vuxna. Vuxna vet inte hur de ska kommunicera på rätt sätt om sexualitet, kroppen och kränkningar. Vuxna tycker i många fall att det är svårt att hitta ett lämpligt och naturligt sätt att kommunicera med barn om sexualitet och sexuella kränkningar utan att skrämna barnen (ibid).

Bakgrund

I denna del av studien kommer det presenteras tidigare forskning och vad studielitteratur säger om detta ämne.

Barn, sexualitet och integritet

Att definiera integritet är svårt, enligt Nationalencyklopedin handlar det om rätten till sin egen värdighet, att inte utsättas för kränkningar oavsett vilken form av kränkning (NE u.å.). Enligt Juuls & Jensen (2009) handlar det, inom förskoleverksamheten, om att förskolepersonal måste se varje barn som olika individer och lära barnen om respekt och att uttrycka sig känslomässigt. Stärka barns integritet handlar också om att stärka deras självkänsla, barnen ska undervisas i att de duger (ibid).

Barn och sexualitet definieras som att de utforskar sina kroppar, varandra och gränser (RSFU 2015). Sexualitet är en del av barnets personlighet, en god självsäker sexualitet bidrar till välbefinnande och god integritet.

Samtala med barn om sexualitet och integritet

Att samtala med barn om kroppen, kroppens gränser och sexualitet kan vara svårt och många vuxna vet i många fall inte hur de ska samtala med barn och unga om detta (RSFU 2015). Åsa Kastbom (2010) är läkare inom barn- och ungdomspsykiatri och är även doktorand och forskare både på normal sexualitet hos barn och sexuella övergrepp mot barn. Enligt Kastbom (2010) formas barns sexualitet och kroppsuppfattning i tidig ålder och det är viktigt som vuxen att vara öppen och respektera barns nyfikenhet om deras sexualitet och kroppar. Redan i 2-3 års ålder börjar barn bli nyfikna och barnens sexualitet startar. En svensk studie genomförd av Larsson & Svedin (2001) där de undersökte föräldrars observation av deras barns sexuella beteenden. Genom frågeformulär fick föräldrarna till 231 barn svara på frågor om deras barns sexuella beteenden. Resultatet visade att många av barnen i tidig ålder börjar undersöka kroppen och sin sexualitet då det är en naturlig del av barnens sexualitet.

Det är viktigt att uppmuntra barn att undersöka, då barn är i en utvecklingsprocess där de börjar lära känna sig själva och sina kroppar samt att de börjar upptäcka funktioner och sensationer i kroppen (Kastbom 2010; Larsson & Svedin 2001).

Barn som får kunskap om sin kropp och sexualitet skapar godare självkänsla, identitet och välmående (Kastbom 2010; RFSU 2015). Enlig Kastbom (2010) handlar sexualitet hos barn om att utforska kroppen genom lek och jämföra sig med andra. Barn leker lekar så som doktorslekar och lekar där de får lära känna sin egen kropp och andras barns kroppar (ibid). Det är viktigt att vuxna respekterar det. Vuxna bör påpeka att kroppen är privat och att kroppen är barnets egna och bara barnet själv bestämmer över den (Eriksson 1996). Vuxna bör berätta för barnen och ge dem kunskap hur kroppen fungerar, vad kroppen är till för och lära dem att skydda kroppen. De barn som inte får den kunskapen riskerar att inte kunna skydda sig själva (ibid).

Samtala med barn om kunskap om deras egna kroppar och dess privata delar, lust och integritet i tidig ålder hjälper dem att kunna uttrycka sig och prata om känslor som både kan vara bra och dåliga (Kastbom 2010). Detta ger också barn bra självkänsla och självförtroende vilket stärker deras identitet och integritet (Sjöblom 1993). Att redan i förskoleåldern prata med barn om frågor som rör sig om sexualitet, sin egen kropp och gränser, känslor och barnens rättigheter är förebyggande och hälsofrämjande på både kort och lång sikt (Kastbom 2010; RFSU 2015). Att stärka barnens egen respekt för sig själva och sina kroppar bygger upp deras självförtroende som kan göra de mer motståndskraftiga för kränkningar (Sjöblom 1993). Pedofiler och förövare väljer ofta sina offer, offer som i mångt och mycket är sårbara och lätta att styra och få kontroll över (ibid).

God hälsa betyder att människan ska vara frisk och må bra, både fysisk, psykiskt och socialt (Bing 2003; Fjällhed & Jensen 2013). God hälsa och välmående gynnar samhället samt de sociala och ekonomiska faktorerna. Ohälsa och psykisk ohälsa är dåligt för människan och samhället. Hälsan har många olika bestämningsfaktorer. Hälsan kan påverkas till exempel av vad du äter, sömnen, alkohol, stress och tobak. Hälsan påverkas också av sociala och ekonomiska faktorer. En god hälsa och välbefinnande genom livet, förlänger livet och har en stor betydelse för utvecklingen av samhället och för samhällets ekonomi. Det är viktigt med hälsofrämjande insatser tidigt i barndomen, detta kan förbättra och motverka ojämlik hälsa i samhället. Barn med god hälsa och välbefinnande bidrar till ett aktivt samhälle (ibid).

Sexuella kränkningar mot barn

Barn definieras som barn i åldern 0-17 år (WHO 2003). Definitionen av sexuella kränkningar är alla former av sexuella handlingar, av vuxna eller äldre barn, mot barn (Rädda barnen 2014; Shannon & Törnqvist 2011). Barnet utnyttjas för gärningar som barnet inte är moget för eller inte förstår innebörden av och kan inte ge samtycke till gärningen. Barn är beroende av vuxna och när en vuxen utnyttjar dem så kränks barnets integritet och deras beroendeställning utnyttjas (ibid). Sexuella kränkningar mot barn påverkar deras integritet och kan i många fall få negativa konsekvenser och effekter på hälsan särskilt om barnet inte får hjälp i tid (Fredlund et.al 2015; Rädda barnen 2014).

Sexuella kränkningar bör ses som ett globalt problem, i och med att det förekommer världen över och drabbar alla åldrar och kön (WHO 2003). Sexuella kränkningar mot barn har länge varit ett ämne som är tabubelagt, trots att det är ett oerhört integritetskränkande brott mot barnen (Shannon & Törnqvist 2011). Det är först under senare tid som problemet har blivit uppmärksammat i media och forskning. År 2015 visar statistik från Brå, brottsförebyggande rådet (2016) att 2 440 sexuella övergrepp mot barn i åldrarna 0-17 år anmäldes i Sverige. Mörkertalet är stort och många barn och unga anmäler inte övergreppen. En undersökning har genomförts av forskare från Linköpings och Lunds universitet år 2014 på uppdrag av Stiftelsen Allmänna Barnhuset och har finansierats av regeringen (Fredlund et.al 2015). Undersökningen gick ut på att ta reda på gymnasieelevers erfarenheter av sexuella kränkningar under deras uppväxt. I undersökningen medverkade 5 873 elever från 171 skolor i Sverige. Resultatet av denna studie visar att en av fem barn har blivit utsatt av någon form av sexuellt övergrepp eller sexuellt utnyttjade. Resultatet visade även att det var mer vanligare förekommande för tjejer att bli utsatta av sexuella kränkningar än vad det var för killar (ibid).

Barn som växer upp i en otrygg hemmiljö i såväl hemmet, som förskola eller skola, har svårare att utveckla kompetenser, så som att förstå sociala sammanhang i olika situationer, än barn som växer upp i trygga miljöer. En studie gjord av Mullen & Fleming (1998) visar att barn är en grupp som är extra sårbara mot sexuella kränkningar därför att barnen under denna tid utvecklar både tillit, integritet och sin sexualitet. För barn som blir utsatta för sexuella kränkningar blir konsekvenserna mer allvarliga och långtgående. Barn och unga som utsätts, löper större risk att utsätta sig själva för självskadebeteende eller ta sexuella risker i vuxen ålder. Känslor som svek, självförakt och ångest kan uppstå. Det kan sedan i vuxen ålder leda till depression, posttraumatisk stress, ångest, dålig självkänsla, ilska, skuld, svek, förtidig död samt problem med sin sexualitet och kognitiva störningar (ibid).

En studie som genomfördes i USA och utfördes av Felitti et al (1998) undersökte ca 17 000 medelålders kvinnor och män som barn blivit utsatta för någon form av fysiska, psykiska eller sexuella övergrepp under barndomen. Deltagarna deltog genom svara på enkätundersökning och delta i intervjuer samt genomgå läkarundersökningar. Enligt resultatet lider vuxna som blivit utsatta för övergrepp under barndomen av fetma, alkoholism, drogmissbruk, självmordsförsök, sexuella överförbara sjukdomar och fysisk inaktivitet (ibid).

Funktionshindrade barn, föräldralösa barn eller barn som lever ihop med en styvförälder har dessutom större risk att råka ut för sexuella övergrepp visar forskning (Blair & Mitch 2013). Det är vanligare att tjejer anmäler sexuella övergrepp än pojkar (ibid).

Lagar, riktlinjer och handlingsplan

Regeringen med regeringens barnrättspolitik har tagit fram en handlingsplan till riksdagen (Regeringen 2016). Regeringens barnrättspolitiska handlingsplan utgår från FN:s barnkonvention, barns mänskliga rättigheter. I handlingsplanen finns det strategier

som ska fungera som verktyg för att stärka barns rättigheter i Sverige. Sveriges statliga myndigheter arbetar för att alla barn i Sverige ska känna trygghet och ge förutsättningar för att inget barn ska falla offer för våld. Ett av delmålen i handlingsplanen är att alla flickor och pojkar ska ha samma rätt och möjligheter till kroppslig integritet. Detta bidrar till att kunna nå målen agenda 2030 framtagna av riksdagen - att inget barn ska falla offer för övergrepp, utnyttjande, människohandel och alla former av våld och tortyr (ibid).

Barnkonventionen

Barnkonventionen, är en konvention framtagen av FN (Hammarberg 2006). Syftet med konventionen är att lyfta barns mänskliga rättigheter. Att ansluta sig till barnkonventionen är juridiskt bindande och varje land som har skrivit på konventionen blir då skyldig att följa den. Barnkonventionen innehåller 54 artiklar som handlar om bestämmelser över barns rättigheter. Alla artiklar är lika viktiga och har fyra grundläggande principer som handlar om att alla barn ska ha samma rättigheter och lika värde (ibid).

Artikel 19 och 34 i barnkonventionen skriver "[...] skydda barnet mot alla former av fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, innefattande sexuella övergrepp, medan barnet är i föräldrarnas eller den ena förälderns, vårdnadshavares eller annan persons vård." och "[...] skydda barnet mot alla former av sexuellt utnyttjande och sexuella övergrepp [...]" (Hammarberg 2006, s.41-59).

Det sker sexuella övergrepp på barn och sexuellt utnyttjande av barn runt om i världen varje dag (Fredlund et.al 2015). För varje enskilt barn som utsätts för sexuella övergrepp medför ett misslyckande för samhället och för folkhälsan (ibid).

Socialstyrelsen är en stor myndighet i Sverige och har ett stort ansvar över barns hälsa (Socialstyrelsen 2014). Socialstyrelsen kartlägger och beskriver Sveriges barn och ungas hälsa. Socialstyrelsen arbetar med många olika punkter så som att ge vägledning och kunskap till det hälsofrämjande och förebyggande arbetet för barn och ungas hälsa. De arbetar med att förbättra samverkan om barn och unga mellan socialtjänsten och förskola, skola, hälso- och sjukvård och polis. Förskola och skola har plikt och är skyldig enligt lag att följa socialtjänstlagen om att anmäla till socialtjänsten om de misstänker att ett barn far illa (ibid).

Skollagen

Förskolan styrs av skollagen, läroplanen och skolverkets allmänna råd och diskrimineringslagen (skolverket 2016). Förskolan måste följa alla skollagar, som är grundläggande bestämmelser och handlar om att stärka och reglera rättigheter och skyldigheter för barn, elever och deras vårdnadshavare (Utbildningsdepartementet, 2016). Skollagen, som beslutas av riksdagen, finns för att beskriva de bestämmelser för förskolans ansvar över verksamheten (ibid).

Utifrån skollagen (SFS 2010:800) 6 kap. – åtgärder för kränkande behandling, beskrivs det i paragraf sju, om att förskolan och förskolechef måste förebygga och förhindra kränkande behandlingar för deras verksamhet.

7 § Huvudmannen ska se till att det genomförs åtgärder för att förebygga och förhindra att barn och elever utsätts för kränkande behandling.
(SFS 2010:800, s.24)

Förskola, skola och deras personal har anmälningsplikt när de misstänker att något barn eller elev far illa eller blir utsatt för kränkande och diskriminerande handlingar (SFS 2010:800). Det gäller oavsett om handlingen kommer ifrån skolans personal eller ett annat barn eller elev samt om det hemifrån.

Folkhälsan och förskolan

Sveriges Riksdag har tagit fram elva hälsomål som Folkhälsomyndigheten har fått i uppdrag att arbeta med (folkhälsomyndigheten 2015). Med dessa elva mål vill man skapa förutsättningar för Sveriges befolkning att få en god hälsa. De 11 folkhälsomålen innefattar de områden som har störst betydelse för att påverka hälsan i Sverige (ibid).

Målområde 3, barns och ungas uppväxtvillkor är ett av det viktigaste målen för folkhälsan. Med detta mål vill man skapa ett långsiktigt arbete med att främja barn och ungas hälsa (Folkhälsomyndigheten 2015). Att investera i barns hälsa är viktigt, nödvändigt och en investering för och en tillgång för samhället. (Bing 2003). För att barn ska kunna hålla sig friska under livets gång måste de lära sig att veta vad som är bra och vad som är dåligt, att lära sig lösa problem, att bilda sig egna uppfattningar och lära sig att kunna relatera till andra människor (ibid). För att kunna genomföra ett hälsofrämjande arbete hos barn och unga är det viktigt att stärka barns och ungas levnadsvanor genom att stärka relationerna i hemmet (Folkhälsomyndigheten 2015).

Förskolan är en av det viktigaste arenorna för folkhälsan och det förbyggande och hälsofrämjande arbetet. Förskolan och skolan har en stor roll i barn och ungas uppväxtvillkor (Killén 2014). I Sverige går ungefär 480 000 barn i åldrarna 1-5 år på förskolan (Skolverket 2013). Förskolan är en plats där barn spenderar många timmar om dagen, förskolepersonal har ett stort ansvar över barnen och deras utveckling (Killén 2014). Förskolepersonal är en viktig del av barnens vardag när barnen ska utforska världen, söka tröst och få hjälp att lära sig hantera känslor. Förskolan ska också sträva efter att barnen ska utveckla sin kroppsuppfattning på förskolan. Samtala med barnen och ge kunskap om att vikten av god hälsa och välbefinnande (ibid).

Förskolan är en plats där personal kan upptäcka i tid om barn far illa, antingen i hemmet eller på förskolan genom att barnet exempelvis visar ett annorlunda beteende eller uppvisar skador på kroppen (Killén 2014). Alla förskolor har en plan mot diskriminering och kränkande behandling, den ska följas upp och utvärderas (ibid). Enligt lag måste varje förskola och skola ha likabehandlingsplan och en plan för kränkande behandling. Handlingsplanen mot diskriminering och kränkande behandlingar arbetar för att alla barn på förskola ska känna sig trygga och respekterade oavsett kön, etnisk tillhörighet, religion, funktionsnedsättning, sexuella läggning eller ålder (ibid). Förskolan arbetar för att barn inte ska känna sig diskriminerade,

trakasserade eller bli utsatt för kränkande behandling av någon oavsett om det är av personal, pedagoger eller av andra barn (Skolverket 2014).

Förskolor arbetar utifrån *Läroplanen för förskola lpfö 98* (Skolverket 2016). Det är en förordning som innehåller mål och riktlinjer som förskolepersonal ska arbeta utifrån. Att ge barn stöd och att utveckla tillit till sin egen kropp, integritet, självständighet och självförtroende lägger förskolans läroplan stor vikt på. För personal är det viktigt att lära barn sätta ord på vad de känner, på vad de upplever men även vad kroppens olika delar heter. Förskolan har ingen handlingsplan, styrdokument eller policy som specifikt säger att de ska arbeta förebyggande mot sexuella kränkningar mot barn, men det står att de ska stärka barnens integritet och deras utveckling (ibid).

Internationella förebyggande strategier

Det förebyggande arbetet är en investering för framtiden och bygger upp starka barn med stor integritet samt olika redskap för att förhindra att de blir utsatta för kränkningar (Wurtele 2009). I förebyggande arbetet ligger fokus på kunskap och färdigheter hos barn i deras miljöer som exempelvis på förskola och skola (ibid). En forskningsöversikt genomförd av Kenny et al.(2008) studerade strategier med syfte att ge förebyggande redskap för att förhindra sexuella kränkningar mot barn. Den visade att länder som USA och Kanada hade utvecklat flera olika strategier med syfte att stärka barn och barns integritet för att kunna förebygga sexuella kränkningar mot barn. Dessa metoder och program innehöll lekar, rollspel och samtal mellan barnen och pedagogerna. Kenny et al. (2008) skriver att det är viktigt att stärka, lära barn och prata om att skydda sig för sexuella kränkningar och det genomförs på bästa sätt genom att göra undervisningen lekfull och odramatisk.

En litteraturundersökning genomförd av Finkelhor (2009) där forskning analyserades om förebyggande strategier och kom fram till att strategierna mestadels är positiva med att det även finns negativa effekter. De förebyggande strategiernas huvudsakliga syfte var inte bara att lära barnen göra motstånd utan även att få barnen att våga berätta för en vuxen om kränkningar som de kan ha blivit utsatta för, samt att barnen ska våga berätta utan att få skuld känslor. Positiva effekterna av de förebyggande strategierna var att de såg att barn i alla åldrarna som hade deltagit i ett program eller modell var 6-7 gånger mer beredda att agera beskyddande i situationer än barn som inte hade deltagit i ett förebyggande program. Kenny et al. (2008) kom fram till att barn i förskolan kände sig säkrare och hade mer kunskap när de deltog i det förebyggande arbetet samt mer kunskap om lämplig beröring (ibid). En kvantitativ studie gjord av Dauber et.al (2014) visar att kunskapen hos barn och unga ökade efter att de fått genomgå ett förebyggande projekt om lämplig och olämplig beröring. Resultatet visar också att barn som deltar i förebyggande program får bättre självkänsla och integritet (ibid). En annan studie genomförd av Barron & Topping (2013) där det genomförde intervjuer och enkäter med barn i årskurs 6-8. Resultatet av studien var precis som genomfördes av Dauber et.al (2014) att barn som genomgår förebyggande program sexuella kränkningar visade på högre resultat vid provtagning efter genomfört program (Barron & Topping 2009).

Finkelhor (2009) skriver också att förebyggande program kan ge negativa effekter för barnen. Barnen kan få svårt att förstå undervisningen, känna ångest och få svårt att lita på vuxna. I en kvalitativ studie genomförd av Babatsikos & Miles (2015) intervjuades föräldrar och det visade sig att föräldrarna kände att de inte hittade någon balans i samtalen med barnen om övergrepp. Föräldrarna vill ge barnen bra och tillräcklig kunskap utan att skrämja och göra barnen oroliga.

Yvonne Sjöblom (1993) har skrivit boken *”Känn själv: Hjälp barnen sätta stopp innan det händer”* och fått inspiration från ett projekt från Minnesota USA, project Charlie. I Project Charlie arbetas det med att stärka barns förmåga att skydda sig själva mot kränkningar till exempel sexuella kränkningar, mobbing med mera. Förebyggande arbete är så mycket mer än att lära barnen skydda sig mot kränkningar. Förebyggande arbete är ett arbete för att stärka barns integritet och självkänsla och öka barns känslomässiga välbefinnande samt att man bygger upp ett positivt känslomässigt klimat hos en barngrupp (ibid). Mary-Ann Oshaug (1994) är också ett exempel på någon som utvecklat ett självstärkande program och resultatet har varit i linje med Yvonne Sjöbloms förebyggande arbete. Enligt Oshaug (1994) har alla barn rätt till att få kunskap om sexuella övergrepp samt att det är viktigt att vuxna och pedagoger har god kunskap om att prata med barn om sexuella övergrepp. Hon kom även fram till att pedagoger och vuxna som arbetar med barn måste ha relevant kunskap för att kunna ge rätt kunskap till barn i tidig ålder, detta så att barnen vågar säga ifrån och söka hjälp när de utsätts för kränkningar (Eriksson 1996).

”Kroppen är som ett hus. Bara den som bor där kan bjuda in gäster. Några rum vill man ha kanske bara visa för sin bästa vän. Och den som tar sig in i huset utan lov är en inbrottstjuv!” (Oshaug, 1994, s17.)

Enligt Sandström-Taylor (1993) bör det förebyggande arbetet varieras och anpassas efter barnets ålder. De minsta barnen behöver få kunskap att respektera sin egna och andra människors integritet. När barnet fyller tre år bör kunskapen förtydligas och vad barnen kan säga nej till. Barn har rätt till att säga nej till att exempelvis få kramar och pussar av något annat barn eller vuxen. När barnet fyller fyra eller fem år behöver barnen kunskap om bra och dålig beröring samt ge kunskap till barnen om att sätta ord och tala om känslor. Enligt Sandström-Taylor (1993) ska man inte prata med barn om sexuella övergrepp inom förskolan. Förskolan bör fokusera på undervisning genom kunskapen om bra och dåliga hemligheter, ett exempel på en dålig hemlighet är om barnet utsätts för kränkning (ibid).

Nationella strategier i förebyggande syfte

Handboken *Stopp! Min kropp!* Skriven av Anna Norlén (2013) för organisationen Rädsla barnen är en handbok som handlar om hur man ska prata med barn om integritet och gränser. Handboken är för föräldrar och pedagoger, och är indelad i de minsta barnen (1-5år), skolbarnen och tonåringar, samt en del för personer som känner sig

oroliga för något barn far illa (Norlén 2013). För de mindre barnen ska man lära barnen om integritet och våga säga nej och stopp. Det är viktigt att lära barnen att de får säga nej när de inte vill till exempel när någon vill krama barnet och barnet inte vill (ibid).

Sexuella övergrepp och kränkningar har länge varit ett tabubelagt ämne, men den senaste tiden har media uppmärksammat detta ämne i Sverige (Fredlund et.al 2015). I och med detta har organisationer tagit fram olika undervisningsmaterial och projekt för föräldrar och personal på förskola och skola för att kunna stärka barns integritet och för att de ska kunna arbeta förebyggande mot sexuella kränkningar samt generella kränkningar och diskrimineringar som kan hända antingen hemma eller på förskola och skola (Landberg, Nyman, & Billinger 2015). I Sverige finns Rädda barnen, brottsoffermyndigheten, barnombudsmannen, Unicef och många flera både ideella och statliga organisationer som arbetar med barns rättigheter och om att både främja och förebygga genom att stärka barns integritet och deras rättigheter till en bra barndom (ibid).

Kunskap om förebyggande arbete mot sexuella övergrepp mot barn har ökat (Grudin 2014). Ca 20 000 böcker av *Stopp! Min kropp* (Norlén 2013) har beställts av privatpersoner, skolor, BVC och annat (Grudin 2014). När Rädda barnen skrev om *Stopp! Min kropp* på social medier blev det ett av de mest delade inlägget på social medier i Sverige. Enligt Grudin (2014) finns det ett behov av kunskap om hur man ska prata med barn och unga om kroppen, gränser, om vad man vill och inte vill, och rätten att säga nej.

Sammanfattningsvis strävar det förebyggande arbetet mot sexuella kränkningar mot barn att stärka barnets integritet så barnen får förtroende och vågar berätta för vuxna om de utsätts för någon form av kränkande behandling. Barnen ska lära sig att det aldrig är barnets fel, våga säga nej, veta gränser för kroppskontakt och hjälpa barnet att känna igen en kränkande situation. Det är inte barnets ansvar att skydda sig mot sexuella kränkningar utan ansvaret har de vuxna att skydda barnen (Eriksson 1994; Fredlund et.al 2015; Grudin 2014; Norlén 2013; Oshaug 1994; Sandström-Taylor 1993).

Problemformulering

”Den dagen vi sätter en prislapp på varje skadat barn, då kanske politikerna förstår på hur viktigt det är att satsa på det förebyggande arbetet” (Eriksson 1994, s 47)

Sexuella kränkningar och övergrepp medför negativ påverkan på både vuxna och barns hälsa globalt och är ett globalt problem (WHO 2003). Sexuella övergrepp mot barn har många negativa effekter på hälsan både fysisk och psykisk. År 2015 anmälde 2 440 barn att de hade blivit utsatta någon form av sexuella övergrepp (Fredlund et.al 2015). Mörkertalet är stort och många vågar inte anmäla av många olika skäl.

Folkhälsovetenskap ska ta reda på vad som påverkar hälsan hos befolkningen och sedan ge förslag om åtgärder som syftar till att förebygga, främja och förbättra hälsan hos en befolkning (Pellmer & Wramner 2007). Förskolan har stor påverkan på barns uppväxtvillkor och många barn spenderar flera dagar i veckan i förskolan (Killén 2014). Förskolan och skolan är en viktig del i arbetet att stärka barnens självkänsla och integritet (Eriksson 1996). Det viktig att stärka barnen, att de vågar berätta för en vuxen vad de har varit med om. Ett starkt barn med en god integritet som har god kunskap minskar risken för att falla offer för sexuella kränkningar (ibid).

Det behövs mer kunskap, forskning och styrdokument för vuxna om hur de ska prata med barn om sexuella kränkningar (Fredlund et.al 2015). Om barn och unga inte blir undervisade med rätt kunskap om sexuella kränkningar kan de bli försvarslösa och vet inte hur de ska slå larm. Ett barn som inte har fått kunskapen om rätten till sin egen kropp och till sig själv kan inte skydda sig själv mot kränkningar. Sexuella kränkningar mot barn kan förebyggas. Kunskap, forskning, styrdokument och förebyggande strategier behövs för att arbeta förebyggande. Genom detta utvecklar barnen förmågor att kunna hålla sig friska under livet. Det förebyggande arbetet är en investering för framtiden (Eriksson 1994). Det är inte barnens ansvar att skydda sig själva utan det är den vuxnes ansvar att skydda barnen och bygga upp ett barn med god självkänsla och integritet (ibid).

Syfte

Syftet med studien är att undersöka och beskriva förskolans roll i arbetet att stärka barns integritet för att förebygga sexuella kränkningar mot barn, samt förstå och beskriva hur det arbetet går till.

Frågeställningar

- Vilken roll anser förskolan ha i arbetet med att stärka barns integritet för att förebygga sexuella kränkningar mot barn?
- Hur arbetar förskolan förebyggande med att stärka barns integritet?
- Hur undervisar förskolan övergripande om kroppen, beröring, barnkonventionen och sexualitet med barnen?
- Vilket undervisningsmaterial eller förebyggande program använder sig förskolan av när de arbetar med att stärka barns integritet med syftet att förebygga sexuella kränkningar och behandlingar mot barn?
- Hur arbetar förskolan med att stärka barns integritet med syftet att förebygga sexuella kränkningar?
- Upplever personal inom förskolan några problem eller hinder i deras arbete med att stärka barns integritet?

Metod

I den här delen av studien kommer det presenteras hur studiens metod ser ut och hur studien har gått tillväga. Här kommer ansats, urval, datainsamlingsmetoden, genomförande av studie, dataanalys och forskningsetiska övervägande att presenteras. Rubrikerna kommer att presenteras i samma ordning som ovan.

Kvalitativ ansats

Denna empiriska studie har använt sig av en kvalitativ ansats, detta på grund av att det svarar på studiens syfte och frågeställningar på bästa sätt (Yin 2013). Med kvalitativ studie undersöks upplevelser och någons syn på ett visst ämne och dess verklighet. Studien beskriver problemet, försöker att förklara problemet och sedan tolka problemet. Fokus i denna studie är att undersöka hur förskolan arbetar med att stärka barns integritet för att förebygga sexuella kränkningar mot barn (ibid). Studien är en kvalitativ studieform och forskningsprocessen induktiv (Olsson & Sörensen 2011). Induktiv ansats innebär att samlar in information, analyserar den och drar en slutsats.

För att hitta information till studien och intervjuguiden söktes information från studentlitteratur, i form av böcker, från antingen högskolans egna bibliotek eller fjärrlån från andra bibliotek. Sökandet av vetenskapliga artiklar och referenser genomfördes på sökmotorerna högskolan i Gävles Discovery, PSYCinfo, Academic Search Elite, ERIC (EBSCOhost) och ERIC (ProQuest). Sökord som har använts har varit stärka barns integritet, förskola, förebyggande arbete, barns sexualitet, sexuella kränkningar och övergrepp mot barn, child sexual abuse, prevention, kindergarden, pree-school, good and bad Touchning.

Urval och datainsamlingsmetod

Datainsamlingen är en viktig del för att kunna dra slutsatser i en studie. Det är viktigt att ha en datainsamling i en studie för arbetet ska bli vetenskapligt (Yin 2013). Under studien har det genomförts intervjuer med chefer inom kommunal eller fristående förskola i en kommun i Gästrikland. Det deltog fyra stycken informanter med chefsposition inom förskoleverksamheten. Informanterna hade anställning som antingen förskolechef eller biträdandeförskolechef. Målgruppen för denna studie är förskolepersonal i chefsposition vilket är ett målinriktat urval. Målinriktat urval är vanligt i kvalitativ forskning då man har gjort urvalet som är relevant utifrån den problemformulering, frågeställningar och syfte som studien har (Bryman 2015). Förskolechefer och biträdandeförskolechefer har ansvaret över verksamheten och planerar den pedagogiska verksamheten på förskolan.

Studien har undersökt förskolans roll i att stärka barns integritet med olika redskap för att förebygga sexuella kränkningar samt hur de samtalar med barnen om kroppen, gränser, sexualitet, barns mänskliga rättigheter och beröring. Studien är även uppbyggt på att ta reda om och hur förskolan arbetar för att stärka barns integritet. När intervjuerna genomförts kommer de också att ha tagit reda på vilket eller vilka undervisningsmaterial, i form av exempelvis handböcker, handlingsplaner, policy med

mera, som de använder sig av i förskolorna som deltar i studien (Olsson & Sörensen 2011).

Datainsamlingen för studien genomfördes genom intervjuer, intervjuer är en vanlig insamlingsmetod av data i en kvalitativ studie. Det har använts en semistrukturerad och ostrukturerad intervju, då det passade bäst för studiens syfte (Brinkman & Kvale 2014; Bryman 2015). Semistrukturerad och ostrukturerade intervjuer är anpassbara och kan lämpas efter hur informanten svarar. Under intervjuerna fanns det en uppsättning frågor att utgå från men att dessa kunde ändras något beroende på samtalet, samt att ytterligare uppföljningsfrågor kunde tillkomma när något viktigt svar dyker upp. Intervjuerna har utgått från en intervjuguide som sedan kunde ändras under intervjuerna beroende på hur deltagarna svarade samt om vissa frågor inte passade in. Inom forskning benämns denna kombination, av semistrukturerade och ostrukturerade intervjuer, som en kvalitativ intervjuform (ibid).

Intervjuguide

När intervjuguiden skapades hade den syftet att svara på studiens frågeställningar. Resultatet av intervjuguiden blev 10 frågor med två följdfrågor (Befogad bilaga 2). När frågorna skapades och formulerades avsågs det att frågorna skulle vara lätta att förstå. Intervjuguiden har utgått från tidigare forskning och studiens syfte samt inspiration från andra uppsatser, forskning och rapporter. Intervjuguiden arbetades fram med hjälp av handledaren och tidigare forskning.

Intervjuguiden testades innan den användes på informanterna, då det genomfördes en så kallad pilotstudie (Olsson & Sörensen 2011). En Pilotstudie är en förberedande undersökning av en studie. Syftet med en pilotstudie är att kontrollera forskningsprocessen och metoden. Under pilotstudien prövades intervjuguiden på två personer som arbetar inom förskoleområdet som barnskötare och kurator inom elevhälsa. Pilotstudien gav svaret att intervjuguiden fungerade i praktiken och inga större ändringar behövdes tillämpas inför intervjuerna med informanterna i studien (ibid).

Genomförandet

Studien bygger på en kvalitativ ansats och använde sig av en kvalitativ intervjuform med samtliga informanter. Under studiens gång kontaktades informanterna genom mejlkontakt och telefonkontakt. På den valda kommunens hemsida på internet fanns det information och kontaktuppgifter till förskolorna som deltog i studien. När studien genomfördes var det problematiskt att få kontakt med förskolecheferna i studiens valda kommun. Urvalet förändrades och förstörades under studiens genomförande till också inkludera biträdande förskolechefer. Under studiens gång inleddes även kontakt med fristående pedagogisk omsorg, fristående förskola och föräldrakooperativ. Att få kontakt med biträdande förskolechefer var också svårt på grund av att de hade mycket att göra inför julplaneringen och det nya året. Resultatet av informanter blev till slut endast chefer och biträdande chefer inom kommunala förskolor och föräldrakooperativ.

I studien deltog två förskolechefer från föräldrakooperativ och två biträdande förskolechefer från kommunala förskolor. Innan intervjuerna genomfördes fick informanterna ett missivbrev (Bifogad bilaga 1) där stod all information om studien och vilka frågor som skulle ställas. Detta gjordes för att informanterna skulle förstå syftet med studien och vilken information studien var ute efter. Kravet för att kunna vara med i studien var att ha en chefsposition inom förskoleverksamheten.

Intervjuerna genomfördes enskilt på förskolan eller på informantens kontor. Varje intervju varade i cirka 15-30 minuter. Alla intervjuer spelades in med ljudinspelning på både mobiltelefon och dator. Detta skedde inte utan informanternas samtycke (Bryman 2015). Det inspelade materialet från intervjuerna transkriberades sedan av studiens forskare och användes sedan i analysen. Transkriptionen skedde genom att lyssna på intervjumaterialet och sedan skriva ord för ord på ett Word dokument.

Dataanalys

När all data är samlad och studien har fått ett forskningsresultat måste det tydas för att förstå innebörden av data och sedan strukturera och sammanställa den (Olsson & Sörensen 2011). Det genomfördes en kvalitativ innehållsanalys för att kunna identifiera eventuella likheter och skillnader i hur deltagarna upplevde och beskrev sitt arbete för att stärka barns integritet med redskap som kan förebygga sexuella kränkningar (Olsson & Sörensen 2011).

Transkriptionen fungerade som en databas i analysen (Yin 2013). Därefter genomfördes en kvalitativ innehållsanalys med konventionell tillämpning enligt Hsieh & Shannon (2005). En kvalitativ konventionell innehållsanalys har i syfte att beskriva ett visst fenomenen, och har i mål att skapa kunskap och förståelse för det fenomenet. Denna studie vill skapa en större förståelse för och beskriva förskolans roll i arbetet med att stärka barns integritet samt få en förståelse och kunna beskriva om och hur förskolan undervisar i detta ämne (Hsieh & Shannon 2005). Informationen kommer direkt från textmaterialet utav intervjuerna som ger en djupare förståelse för studiens syfte. Det fanns inga bestämda koder eller kategorier innan analysen påbörjades, utan koderna och kategorierna kom under påbörjande analys utav det insamlade data. Textmaterialet skrevs ut på papper för att förenkla när koderna och kategorierna skapades.

Textmaterialet av intervjuerna studerades igenom flera gånger för att kunna hitta kategorier. Efter att kategorier skapades, skapades det koder som ska blev meningsfulla för resultatet. Meningar från textmaterialet blev enheter som blev koder och sedan kategorier. Koderna jämfördes och gemensamma koder hamnade under gemensamma underkategorier, och därefter gemensamma huvudkategorier (ibid). Resultatet presenteras som koder, underkategorier och huvudkategorier i en tabell följt av sammanfattning av intervjuerna i textform och sedan citat.

Forskningsetiska övervägande

Inom folkhälsovetenskap och andra vetenskaper ska forskning göra nytta för samhället och världen vi lever i (Olsson & Sörensen 2011). Forskning ska ge ny kunskap och skapa positiva förändringar för samhället.

Det finns antal etiska principer som gäller för svensk forskning, dessa principer finns till för att skydda de deltagarna som är iblandade i studien (Vetenskapsrådets 2002). Det ställs krav på forskare att informera deltagarna om studiens syfte, att de deltar frivilligt och har möjlighet att gå ur studien om de så önskar (ibid).

I studien fick informanterna ett missivbrev (Bilaga 1) skickade till deras mejlsadress innan intervjun, i missivbrevet gavs det information om studiens syfte och informanternas rättigheter med att de deltar frivilligt och att de kan gå ur studien när de vill. I missivbrevet informerades informanterna om samtyckeskravet och konfidentialitetskravet. Samtyckeskravet innebär att varje deltagare i studien har egen rätt att bestämma om det vill medverka eller inte (Vetenskapsrådets 2002).

Konfidentialitetskravet handlar om att alla deltagares personuppgifter så som vilken förskola personerna jobbar på och deras namn, kommer att skyddas så att inga obehöriga kan komma åt dem (Vetenskapsrådets 2002). I analysen och i resultatet har personerna fått fiktiva namn eller nummer. Nyttjandekravet som innebär att som forskare har en skyldighet att endast använda, de uppgifter studien får in i studien, till studien och inget annat (ibid).

Resultat

I denna del av studien kommer resultatet av analysen från intervjuerna att presenteras. Analysen är uppdelade i koder och sedan teman (bifogas tabell 1). I resultatdelen presenteras koderna och teman med en rubrik och text, några av rubrikerna kommer att innehålla citat från intervjuerna. Informanterna har fiktiva namn med förskolechef och sedan nummer.

Tabell 1: Överblick över koder, underkategorier och huvudkategorier som sedan presenteras i text i resultatet.

Koder	Under kategorier	Huvudkategorier
<ul style="list-style-type: none"> - Stor roll för att stärka barns integritet och självkänsla - Grundfundament i barnens fostran - Skapa god värdegrund - Känna sig trygg och inte bli kränkta - Potential att utvecklas - Utveckla samspel med andra - Föräldrar och förskolepersonal stor roll tillsammans 	Integritet Grundfundament Värdegrund	Förskolans roll
<ul style="list-style-type: none"> - Arbetet sker undermedvetet - Våga berätta - Ger kunskap att skapa en självständiga individer - Skapa en god kontakt mellan personal och barn - Skapa en god tilltro för barnen 	Förskolans arbete Kontakt mellan personal och barn	Förebyggande arbete mot sexuella kränkningar
<ul style="list-style-type: none"> - Likabehandlingsplan anpassas efter förskolans behov - Förskolans läroplan arbetar för att stärka barns integritet - Olika arbetssätt med barnkonventionen - Undervisningsmaterial - Värdegrundsarbete, stopp-handen, vara en god vän, respektera varandra - Skapa en större integritetskänsla 	Handlingsplan Läroplan Undervisning Värdegrundsarbete	Tillvägagångsätt
<ul style="list-style-type: none"> - Skillnad mellan kommunal och fristående verksamhet i arbetet - Barn och sexualitet är ett tabubelagt ämne, ska tas upp men inte förstoras - Utvecklingsarbete för förskoleverksamhet - Personal känner att de har kunskapsbrist 	Kommunal och fristående verksamhet Tabubelagt ämne Utvecklingsarbete Kunskapsbrist	Hinder och möjligheter

Förskolans roll i arbetet med att stärka barns integritet

Det fanns många likheter mellan förskolorna i hur de arbetar med att stärka barns integritet och vilken roll förskolan har i detta arbete. Alla förskolecheferna ansåg att förskolan har en stor roll i att stärka barns integritet och självkänsla. Många av cheferna menade att förskolan arbetar med värdegrundsfrågor som innefattar att man ska arbeta för att inget barn ska känna sig kränkt, att alla barn ska känna sig trygga och få vara sig själva. Men också att alla barn är lika mycket värda och att det ska vara jämställt mellan könen. All personal inom förskolan ska arbeta för att främja barnets egenvärde.

”Vi ska ge barnen den största möjliga potential att kunna utvecklas som en människa som har möjlighet att uttrycka sina åsikter [...]”
(förskolechef 4)

”Jag tycker vi har en väldigt stark roll, vi kommer nära barnen hela dagarna så vi ser ju många bitar av barnet både i leken och tillsammans med barn.”
(Förskolechef 2)

Cheferna ansåg att förskolan har en stor roll i samhället, att förskolan med föräldrarna ger en grund för att barnen ska växa upp till starka individer med god självkänsla. På förskolan får barnen lära sig att fungera i grupp och att respektera sig själva och andra. Barnen ges förmåga att bli fria och starka individer som har rätten att hävda sin rätt i samspel med andra barn eller vuxna.

”... hävda sin rätt men i samspel med andra, så att det inte springer runt en massa egoister.”
(Förskolechef 3)

Förskolan arbetar med att ge barnen största potential att kunna utvecklas som människa och ge dem möjligheter att kunna uttrycka sina åsikter och känslor. Även att barnen ska kunna göra val och kunna kommunicera, en chef menade att detta är en grund för att bygga upp ett självförtroende. Alla chefer var överens om att stor del av förskolans arbete är att stärka barnet och ge barnet självkänsla, att barnet under sin vistelse i förskolan hittar sin egen integritet och identitet. Förskolans verksamhet strävar efter att vara ett grundfundament i barnens fostran, Förskolan ska finnas som ett naturligt komplement till föräldrarna.

Cheferna från föräldrakooperativen i studien svarade deras verksamhet kände att de hade en nära relation till föräldrarna. Förskola och föräldrar arbetar tillsammans för att barnen ska få en bra vistelse på förskolan.

”Det är grunden, självförtroendekänslan och utifrån det att stärka varje enskild individ för att den då ska få ett så gott liv som bara möjligt, att barnet ska kunna utbilda sig så att barnet har en möjlighet att kunna påverka sitt liv. Vad vill jag jobba med? Hur vill jag bo? Vem vill jag älska? Vem vill jag leva med? Att vi personal ger grunden till detta.”
(Förskolechef 4)

Stärka barns integritet med syftet att förebygga sexuella kränkningar

Frågan om hur förskolan arbetar med stärka barnens integritet med syfte med att förebygga kränkningar mot barn svarade alla förskolechefer att de inte arbetade medvetet. Men att de arbetar mycket med att stärka barnens integritet för att i framtiden bli goda och självständiga vuxna.

Under intervjuerna ställdes en fråga som handlar om hur pedagogerna pratar med barnen om att våga berätta för sina pedagoger om de utsätts för någon form av kränkning. Två av cheferna berättade att de arbetar med att alla barn ska känna att det har förtroende för sina pedagoger. De lär barnen att de alltid kan komma och berätta för pedagogerna om saker och ting som känns obehagligt och att nästan allt stannar mellan pedagogen och barnet. Men skulle det hända att det är något som barnet berättar och pedagogen måste göra en orosanmälan, så bör barnet få veta att de måste berätta vidare för barnets bästa. Detta är viktigt för att inte svika barnets förtroende för pedagogerna.

”Att redan från starten berättar för barnen att man får berätta för fröken på förskolan [...]” (Förskolechef 1)

Tillvägagångssätt

Förskolans likabehandlingsplan

Alla cheferna i studien var eniga om att all förskolepersonal har ett stort ansvar då de kommer nära barnen hela dagarna, ser hur barnen är och beter sig i grupp. Inom förskolorna i studien arbetas det för att inget barn ska bli kränkt eller behandlat på ett dåligt sätt under sin vistelse på förskolan.

”[...] kränkningsslagen inom diskrimineringslagen driver vårt arbete och de blir en ny plan för varje år och den jobbar vi med och den inkluderar till vårt kvalitetetsarbete så att den ska alltid finnas med i det arbetet dagligen.” (Förskolechef 1)

De kommunala förskolorna som deltog i studien har representanter som har ansvar att gå på nätverksträffar, där alla förskolornas representanter träffas för att dela med sig av kunskap och tips för likabehandlingsplanerna. Alla förskolor i kommunen som studien intervjuade hade valt att arbeta med planen som ett verktyg och att representanterna hanterade och tog ansvar för planen. Inom föräldrakooperativ arbetar man nästan lika som den kommunala förskolorna. De reviderar sin likabehandlingsplan varje år, och tittar på vad som har fungerat bra och vad som kan bli bättre. Däremot kommunicerar de mer med styrelsen och föräldrarna. Det är styrelsen tillsammans med en arbetsgrupp bestående av föräldrarna och pedagoger som arbetar fram föräldrakooperativets likabehandlingsplan. Pedagogerna och föräldrarna arbetar tillsammans och därför får föräldrarna en mer naturlig del i förskolans arbete.

Förskolans läroplan och Barnkonventionen

Alla förskolechefer i studien berättade att de arbetar utifrån förskolans läroplan som är en stor del i arbetet med att stärka barns integritet.

Tre av fyra förskolor som deltog i studien arbetade med barnkonventionen antingen medvetet eller undermedvetet. En förskolechef beskrev att deras arbete med barnkonventionen skedde genom deras kvalitetsarbete och läroplanen där inkluderade barnkonventionen och barnkonventionens paragrafer, speciellt i arbetet med likabehandlingsplanen. I barngruppen kunde arbetet med barnkonventionen se olika ut år för år, att det sammanvävs med det övriga arbetet. Förskolecheferna påpekade att det är jätteviktigt att undervisa barn om barnkonventionen och barnens mänskliga rättigheter.

”Den används ju i vår kvalitets arbete och utifrån läroplanen och inkluderar barnkonventionen och paragraferna där, och speciellt i kränkning och diskrimineringsplan att utgå från barnkonventionen.” (Förskolechef 1)

De förskolor som arbetar med barnkonventionen gör det genom exempelvis med böcker eller material från organisationer så som Unicef, Rädda barnen med mera. En av förskolecheferna visade och berättade om blå låda som var kopplad till barnkonventionen, lådan innehåller kreativa och lekfulla övningar för barnen för att ge dem ökad förståelse för barnkonventionen.

En förskola arbetar inte aktivt med barnkonventionen, men att det går i ”vågor” när de arbetar med barnkonventionen. När förskolan arbetar med barnkonventionen är det i många fall utifrån pedagogernas, barn eller föräldrars initiativ.

Undervisningsmaterial

När frågan om förskolecheferna använder sig av något speciellt undervisningsmaterial eller metod för förebygga sexuella övergrep mot barn med redskap att stärka barns integritet. Svaret blev att de använde sig inte av något speciellt material eller metod som syftar till att förebygga och stärka barns integritet. Istället undervisar förskolorna barnen om att vara en bra kompis och känslor samt läser böcker som är genusneutrala. 3 av fyra förskolechefer berättade om att deras förskolor får hjälp ifrån biblioteket att få böcker om ett visst ämne.

”Det är jättesvårt att säga men det är klart vi jobbar förbyggande men inte aktivt mot just sexuella övergrepp utan vårt jobb handlar mer om att bygga upp barns självförtroende [...]” (Förskolechef 3)

En av cheferna berättade att deras förskola arbetade utifrån ett undervisningsmaterial från FRIENDS som handlar om Alfons Åberg och hans vänner. I detta material arbetar man utifrån värdegrundsdelarna och olika frågeställningar med barngruppen.

En annan av cheferna berättade om att de använde sig av olika figurer för att få barnens uppmärksamhet om vissa ämnen som till exempel att vara en bra kompis. Pedagogerna försöker hitta nya spännande vägar för att göra barnen intresserade av ny kunskap och använder sig då av figurer. Genom figurer väcks nya idéer till lekar.

”[...] Här kommer Bobbo han är jätteintresserad av dinosaurier till exempel[...]” (Förskolechef 3)

Kommunen som cheferna arbetade i, har en specialpedagog som arbetar med tygdockor som ingår i ett förebyggande material som heter friendly. Det är dockor med olika känslouttryck. Dockorna ska hjälpa att undervisa barn som har svårt att sätta ord på och uttrycka känslor.

Värdegrundsarbetet på förskola

Alla förskolor som deltog i studien arbetade med att lära barnen att respektera varandra och hur man är en bra kompis. En förskola använde sig av böcker där budskapet var att vara en bra kompis och behandla varandra med respekt. Respektera varandra och lyssna på varandra är ett tydligt mål i förskolans läroplan.

En av cheferna berättade om att det arbetar med i barngruppen med tio små kompisböcker. Det är en genusneutral bokserie som handlar om djur som hamnar i vardagliga situationer, boken finns som inspiration för förskolan om hur de kan prata med barn om olika vardagssituationer. Stopp-handen är ett verktyg som förskolan arbetar mycket med och som är inspirerat från en av böckerna. När barnen leker och det skulle hända att det blir fel och ett barn inte längre vill vara med, ska barnet kunna ta fram handen och säga stopp. Handen betyder då stopp och då måste barnen respektera varandra och sluta upp med leken. Pedagogerna pratar med barnen om att alla barn har rätt att säga stopp och att man inte får göra vad som helst mot varandra. Man diskuterar med barnen om rätt och fel, och det pågår hela tiden i barngrupperna.

"[...] såg du nu, och hon sa faktiskt stopp! Nu får du inte gör det här" att det ska vara roligt för alla, att alla ska må bra i det. " (Förskolechef 1)

En av förskolecheferna berättade att som förskolechef finns ett ansvar över att diskussioner förs i personalgruppen om att respektera varandra både barn mot barn samt barn mot vuxna. Pedagogerna pratar med barnen om integritet och kroppen, att barnet bestämmer själv över sin kropp och att man ska respektera varandra. Om barnen inte vill visa sig naken för andra barn eller vuxna ska barnet inte behöva göra det. Barnen får säga ifrån när de vill ha stängd dörr till toaletten eller säga ifrån när de inte vill att en viss pedagog ska byta blöjan. Barnen på dessa förskolor får tidigt lära sig att torka sig själva när de går på toaletten, detta ska skapa en större integritetskänsla hos barnen. De får också lära sig att bestämma själva över sin kropp.

"[...] barnet då, säger ifrån "jag vill inte " till exempel när en vuxna ska byta blöja och det måste vi respektera." (Förskolechef 4)

Pedagogerna lär barnen att de ska respektera pedagogerna, att de till exempel inte får nypa fröken i bröstet och då måste fröken markera att det är fel att göra något mot någon annans kropp om den inte vill, att berätta för barnet att man inte tycker om att barnet gjorde så mot pedagogen, samt fråga barnen "tycker du att det är okej att göra så mot en kompis eller fröken?". Barnen får också lära sig att bestämma och vara den som säger ifrån men även vara den som lyssnar om någon annan säger ifrån. När väl sådana situationer uppstår diskuterar och pratar pedagogerna med barnen om situationen.

En av förskolecheferna berättade att på deras förskola arbetade varje avdelning fram egna regler, pedagogerna tillsammans med barnen, om hur man ska bete sig mot varandra, att respektera varandra och att man ska lyssna på varandra. Detta började redan i tidig ålder, för att barnen ska känna sig delaktiga och samtidigt lära sig om respekt och att lyssna varandra. Med de yngsta barnen fick pedagogerna jobba med att förklara och diskutera med barnen om hur de ska bete sig mot varandra.

"[...] Handlar ju inte bara om respekt mot kroppen utan handlar också om respekt mot dig som varelse..." (Förskolechef 3)

Respektera sina egna och andra människors integritet

När barnen blir runt 4-5år börjar de att upptäcka sina kroppar och de vill gärna undersöka sin egen kropp och andra barns kroppar. När detta sker vill pedagogerna vara närvarande och se till att det känns bra för båda. Pedagogerna frågar barnen om båda är okej med det och försöker att inte förstora upp det. Pedagogerna vill att barnen ska lära sig att lyssna och respektera varandra, även det tysta och blygaste barnets talan ska komma upp. Pedagogerna försöker ta barnen åt sidan och fråga om de tycker att det är okej att de undersöker varandras kroppar.

En av förskolecheferna var väldigt tydligt med att lära barnen att respektera varandra och varandras kroppar, och att de diskuterar det mycket på den förskolan. Den förskolan arbetar mycket med att sätta ord på känslor och att alla barn bestämmer själva över sina kroppar.

"Det är jag som bestämmer över min kropp och det är jag som bestämmer över mig själv, det är jag som har rätten att säga ifrån!" (Förskolechef 4)

En av förskolecheferna tog upp att det är även viktigt att pedagogerna respekterar barnen och barnen respekterar pedagogerna. Barnen ska bestämma över sin kropp och i vissa situationer vill kanske ett barn inte att en viss pedagog ska byta blöja på barnen. Detta kan vara svårt för pedagogerna att inte ta det personligt. Pedagogerna måste respektera barnet i de situationerna. Barnet kan möjligtvis inte känna förtroende för pedagogen. Då är det viktigt att pedagogen lyssnar och respekterar barnet, när barnet säger ifrån. Men också att försöka förklara för barnet att pedagogen till exempel kan hämta en annan pedagog.

"[...] barnet då, säger ifrån "jag vill inte " till exempel när en vuxna ska byta blöja och det måste vi respektera." (Förskolechef 4)

En av förskolorna pratade inte så mycket om kroppen med barnen, de pratar inte om det för att det inte har dykt upp några funderingar från barnen om kroppen. Pedagogerna arbetar utifrån barnens behov och vad de är intresserade av, att de väver ihop det aktuella behovet för barnet med lek och undervisning. Det har inte stött på något problem med att ett barn har känt sig kränkt på förskolan. Poängterar även att de handlar mer om att respektera barnet som en varelse, att inte bara respektera kroppen utan att respektera varandra som människa.

Hinder och möjligheter

Under intervjuerna kom det fram att det inte var alla förskolor som arbetar och pratar med barn om barn och deras sexualitet. Barn och sexualitet är ett väldigt svårt ämne och i många fall vet inte pedagogerna hur de ska prata med barnen om sexualitet och när barnen börjar undersöka sina kroppar. Många pedagoger känner att det är svårt att prata om det för att det är ett tabubelagt, skuldbeläggande och skambeläggande ämne. Många av pedagoger tycker att det är ett känsligt ämne som grundar sig på normer och värderingar. Människor kommer från olika bakgrunder. Att undervisa barn om sexualitet är ett område som behöver utvecklas.

När barnen börjar ställa frågor som rör sig om barns sexualitet är det självklart att för pedagogerna prata med barnen om detta ämne. Enligt en förskolechef ska ämnet tas upp men inte förstoras upp. Inte heller ska ämnet tabubeläggas så att barnen känner sig skamfulla över att fråga. Om det händer att ett barn onanerar, bör det inte avledas, utan förklara för barnet att ”det där gör man för sig själv” och inte göra det till någon stor händelse.

”[...] Men för barn är ju att upptäcka ens kön, nästan samma som att upptäcka sin näsa eller sina öron, det finns ingen skillnad på kroppsdelar och så[...]” (Förskolechef 4)

Hinder som cheferna och pedagogerna från föräldrakooperativen upplevde var när de misstänker något eller att barnen visar upp konstigt beteende som kan kopplas till exempel att någon händelse eller misstanken om någon diagnos. Elevhälsoteam är en personalgrupp med kuratorer, specialpedagoger, sjuksköterskor och elevkonsulent. En av cheferna uttrycker sig om att föräldrakooperativen hamnar ”mellan stolarna” och att de kommunala förskolorna får mer hjälp från elevhälsoteamet än vad föräldrakooperativ får. Föräldrakooperativen har tillgång till elevhälsoteam med ett antal träffar per termin men att föräldrakooperativet måste åka till elevhälsoteamet, men för de kommunala förskolorna kommer elevhälsoteamet till dom.

”[...] Samma skyldigheter som kommunala förskolor men inte samma rättigheter[...]” (Förskolechef 3)

Många av cheferna påpekade att de kände att de hade för lite kunskap om det förebyggande arbetet mot sexuella kränkningar mot barn, att detta är ett utvecklingsarbete för förskolorna.

”Vi inom förskole området känner att vi har för lite kunskap om detta och att det är ett utvecklingsområde för förskoleverksamheterna.” (Förskolechef 1)

Diskussion

Resultatdiskussion

Utifrån studiens resultat kom det fram att alla förskolechefer var medvetna om förskolans roll att kunna forma barnen och drog nytta av detta genom att förse barnen med verktyg att kunna stärka deras integritet och självkänsla. Både utifrån barnkonventionen och tidigare forskning lägger de stor vikt på att göra barnen medvetna om deras rättigheter och stärka deras integritet. Alla förskolor i studien arbetar utifrån förskolans läroplan och likabehandlingsplan. Med dessa verktyg får förskolan mål de ska uppnå, därmed kan de stärka barnens integritet.

Genom att förskolan arbetar med att stärka barnens integritet och självkänsla skapar de en god möjlighet för att barnen ska bli starka individer med goda värdegrunder. Utifrån förskolans styrdokument är värdegrundsarbetet är en viktig del av förskolans arbete och de lägger stor vikt på detta. Det är många delar som ingår i arbetet med värdegrund. Att skapa en bra värdegrund för barnen på förskolan var alla förskolecheferna överens om att det var viktigt, något de arbetade mycket med (skolverket 2016). Då de arbetar med att lära barn att säga nej och våga säga ifrån när något inte känns bra, lära barn att uttrycka känslor och stärka barns självförtroende. Detta rekommenderar både Grudin (2014), Kastbom (2010), Sjöblom (1993), Eriksson (1996) och Sandström-Taylor (1993). Barnens förståelse och respekt för andra och för samhället påverkas av vuxnas beteenden och förhållningssätt. Barns förebilder är vuxna därför måste föräldrar och pedagoger alltid föregå med gott exempel (ibid).

Utifrån resultatet framgick det att förebyggande arbete specifikt mot sexuella kränkningar inte finns i förskoleverksamheterna som deltog i studien. Förskolorna fokuserar istället på stärka barnen som individer. Detta genomförs genom att förskolan arbetar med att barnen ska bli självständiga i tidig ålder och undervisa barnen om mänskliga rättigheter. En förskoleverksamhet som deltog i studien arbetar med att barnen själva ska få lära sig att respektera andra barn och vuxna. Under studiens gång kom det fram att förskolorna arbetar mycket med att barnen ska komma i kontakt med sina känslor och lära sig att uttrycka sina känslor. En av anledningarna till förskolan inte arbetar direkt mot sexuella övergrepp är för att det är ett känsligt ämne och det är ett ämne som kan uppröra många framför allt föräldrar till barnen. Under studiens genomförande upptäcktes det att arbetet mot sexuella kränkningar mot barn är ett arbete under utveckling och att pedagoger behöver mer kunskap om detta.

Utifrån tidigare forskning, från bland annat USA, har man börjat med införa olika strategier för att förebygga sexuella kränkningar mot barn genom att stärka barns integritet (Kenny et al 2008; Wurtele 2009). Dessa metoder visar goda resultat och har visat framgång för barnen som har deltagit. Utifrån studiens resultat och förskolorna som deltog arbetar man inte med dessa strategier. Förskolorna arbetar inte utifrån några speciella strategier som syftar till att förebygga sexuella kränkningar mot barn. Förskolorna som deltog i studien arbetar med och fokuserar på att stärka barns integritet

och lära barnen att respektera varandra, vara en god vän och medmänniska. Enligt Grudin (2014) har kunskapen kring förebyggande arbetet mot sexuella övergrepp ökat i Sverige, och när *Stopp min kropp* med uppmärksammades på sociala medier sågs behovet av mer kunskap. Det ökade behovet och intresset av kunskap kring förebyggande arbetet mot sexuella kränkningar skulle kunna leda till att program och metoder, liknade de i USA, kan komma att arbetas fram i Sverige och användas på förskolorna och skolorna i framtiden.

Men det råder delade meningar om vuxna ska prata med förskolebarn om sexuella kränkningar eller inte. Enligt Oshaug (1994) har alla barn rätt till rätt kunskap om sexuella kränkningar och därför är det viktigt att vuxna pratar med barn om detta. Får barnen relevant kunskap i tidig ålder, vågar barn säga ifrån och söka hjälp hos en vuxen. Men enligt Sandström-Taylor (1993) ska man inte prata med barn i tidig ålder om sexuella kränkningar utan man ska istället ålderanpassa kunskapen. Viktigt att lära förskolebarn om att respektera sin egna, andra människors integritet. Ålderanpassad kunskap är något som Grudin (2014) belyser. Gradvis och med en lång process går det att lära barnen hur de kan skydda sig själva mot sexuella kränkningar (Grudin 2014). Det visar på att det är viktigt för vuxna och pedagoger att hitta en bra balans i lärandet. Många av förskolorna som deltog i studien försökte prata med barn om deras kroppar. Det är barnen som bestämmer själva över sin kropp och rätten de har att säga nej och stopp när barnen känner att de far illa. Utifrån resultatet kom det fram att pedagogerna undervisar barnen om sexualitet när barnen själva började intressera sig kring sexualitet. Det är viktigt att prata med barnen på ett positivt och öppet sätt om sexualitet under barndomen. Det ger större chans att få barn att våga prata och fråga frågor som handlar om sexualitet med vuxna.

Med tidigare forskning har de kommit fram till att det är bra att stärka barnens integritet för att förebygga sexuella kränkningar (Kenny et al 2008; Wurtele 2009). Enligt Wurtele (2009) är det en investering för framtiden att arbeta förebyggande mot sexuella övergrepp mot barn, därför att det bygger upp barn med stark integritet. Starka individer med god integritet kan förhindra att barn blir utsatta för sexuella kränkningar. Barn som har deltagit i program med syfte att förebygga övergrepp mot barn, har större kunskap om bra och dålig beröring samt bättre allmän kunskap. Därför kan det löna sig att arbeta förebyggande mot kränkningar mot barn och en investering som kommer att gynna folkhälsan i framtiden.

Viktig del av folkhälsoarbetet är skapa ett långsiktigt arbete med att främja barns och ungas hälsa, det är nödvändigt och en investering för samhället och framtiden (Bing 2003; Folkhälsomyndigheten 2015). Det förebyggande arbetet mot sexuella kränkningar mot barn visar på att barn och unga som deltar i program och metoder har starkare självförtroende och integritet (Kenny et al 2008; Wurtele 2009). Det behövs läggas fokus både på att hjälpa barns som har utsatts för övergrepp att våga berätta och att känna igen när de utsätts för en kränkande situation samt hjälpa barn att inte utsättas för övergrepp i framtiden (ibid). Sexuella kränkningar har många negativa påverkningar på

hälsan, psykisk ohälsa kan drabba en människa hårt. Ohälsosamma och sjuka barn och unga kostar samhället pengar, därför är det viktigt att tidigt i barns liv arbeta för att stärka barnens integritet för att motstå fysiskt och psykiskt våld. Samhället bör sträva efter att arbeta för att de friska ska vara friskt.

Resultatet hade kunnat se annorlunda ut om studien haft större urval. Studiens resultat hade då kunnat få mer information och mer olikheter eller likheter i resultatet. Om urvalet även inkluderat förskolepersonal utan chefsposition hade studiens resultat kanske sett annorlunda ut. Det hade gett en mer konkret bild hur förskolepersonalen arbetar med barnen med att stärka barns integritet. Detta kan vara en bra fortsättning på en annan studie med syfte att undersöka förskolepersonal som arbetar med barnen hur arbetet ser ut i förskolan med att stärka barns integritet.

Sökandet efter relevant forskning om förebyggande arbete har varit svårt, det finns lite forskning om detta ämne. Däremot fanns mycket information och forskning om konsekvenserna av sexuella övergrepp mot barn. Det har tagit mycket tid att hitta relevant forskning och har varit tidskrävande att sortera bort forskning som inte varit till någon nytta för studien.

Metoddiskussion

I denna studie har det stötts på problem under vägen. Sexuella övergrepp är ett tabubelagt ämne (Kastbom 2010). Ämnet anses vara otäckt och som man i många fall inte vill prata om.

Sökande av informanter inom förskola har varit svårt, många har tackat nej på grund av mycket planering och tidsbrist. Efter en tid märktes det att informanterna tackade nej även för att det kände att de inte hade något att bidra till studien. Detta berodde på att förskolornas informanter ansåg att de inte arbetade förebyggande för just detta ämne. Många av informanterna från intervjuerna ansåg att det behövs mer kunskap om förebyggande arbete kring sexuella kränkningar mot barn. De ansåg att det är ett väldigt viktigt arbete och vill få mer kunskap. Under intervjuerna kom det fram att många av förskolorna arbetade förebyggande, men att arbetet skedde undermedvetet. Förskolorna arbetade mycket med att stärka barns integritet med att lära barnen att de ska kunna säga stopp när det inte känns bra för barnet. Under studiens gång användes begreppet sexuella kränkningar i missivbrevet och i intervjuguiden, men ändrades under vägen till stärka barns integritet.

När det gäller känsliga ämnen så som sexuella kränkningar mot barn är det viktigt att få informanterna att känna att de har tid att tänka innan de svarar på frågorna och kunna sätta egna ord. Med en kvalitativ semi-strukturerad intervju får informanterna god tid och det är mindre risk för avbrott under intervjun. Men att det blir svårt att ställa alla frågor på samma sätt. Detta kan påverka tillförligheten på studien på grund av hur informanterna har tolkat frågorna.

Att genomföra studien med en annan metod till exempel genom observationer hade kunnat ge ett annat resultat. Med observationer hade resultatet förmodligen fått en låg

trovärdighet på grund av att då vet informanterna eller deltagarna vad studien är ute efter och anpassar verksamheten under observationen.

Utifrån informanternas svar så jobbar alla förskolor som deltog i studien mot gemensamma mål men att arbetet på varje enskild förskola ser annorlunda ut, att det är anpassat efter varje verksamhets specifika behov. I och med att studien bara undersökte fyra stycken förskolor går det inte att säga att resultatet är generaliserbart, det går bara att se hur ungefär hur arbetet ser ut i studiens valda kommun.

Datainsamlingen har kommit från intervjuer och transkription av svaren från intervjuerna. Arbetet med att transkribera och tolka data har varit komplicerat, på grund av att informanterna använt sig mycket av talspråk.

Den konventionella innehållsanalysen har många positiva effekter och den kan ge stöd för den nuvarande forskningen (Hsieh & Shannon 2005). Det negativa med konventionell innehållsanalys som kan påverka studiens resultat är att de kan bli svårt att utveckla en fullkomlig förståelse över materialet och resultatet kan bli otillräcklig (ibid).

Slutsats

Syftet med denna studie var att undersöka och beskriva förskolans roll i arbetet att stärka barns integritet för att förebygga kränkningar mot barn, samt förstå och beskriva hur det arbetet går till. Förskolorna som deltog i studien arbetar med att stärka barns integritet och ge barnen förmåga att känna empati och omtanke för andra samt respektera varandra. Utifrån förskolans läroplan med verksamheten är ett av målen att stärka barns integritet samt att förskolan ska stärka barnens medkänsla för andra vuxnas och andra barns situation. Förskoleverksamheten ska arbeta för att inget barn ska utsättas för kränkningar och diskriminering av något barn eller vuxen på grund av kön, religion/annan trosuppfattning, sexuella läggning hos någon anhörig eller funktionsnedsättning. Förskolan ska också arbeta samtidigt arbeta för att motverka det.

Slutsatsen blir att förskolor behöver mer kunskap och styrdokument om förebyggande arbete mot sexuella kränkningar. Då förskolan är en arena för folkhälsoarbetet och nästan varje barn i Sverige har möjlighet att få gå på förskola, är förskolan en bra och unik arena för att höja kunskapsnivån om rätten till sina egna kropp och integritet.

Förebyggande arbete mot sexuella kränkningar mot barn är ett utvecklingsarbete för både verksamheter och framtida pedagogiska utbildningar. Detta är en viktig fråga att belysa för samhället och kan leda till en ökad kunskap om ämnet och på så sätt kunna öka intresset för att vilja arbeta mer med det främjande arbetet med att stärka barns integritet med olika redskap att kunna förebygga sexuella kränkningar och övergrepp mot barn. Det är inte rättvist mot barnen att inte samtala med dem om kroppen och dess gränser. Det finns ökad möjlighet att lära barn att själva förhindra sin utsatthet, genom att ge dem kunskap om sina mänskliga rättigheter för att kunna skydda sig själva mot kränkningar och övergrepp.

Referenslista

Babatsikos, G. & Miles, D. (2015). How parents manage the risk of child sexual abuse: a grounded theory. *Journal of Child Sexual Abuse*, 24 (1), ss. 55-76. DOI: 10.1080/10538712.2015.981352

Barron, I., & Topping, K. (2013). Exploratory evaluation of a school-based child sexual abuse prevention program. *Journal of child sexual abuse*, 22 (8), ss. 931-948. DOI: 2048/10.1080/10538712.2013.841788

Bing, V. (2003). *Små, få och fattiga: om barn och folkhälsa*. Lund: Studentlitteratur

Blair, & Mitch. (2013). *Barnhälsovetenskap*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Brinkmann, S., & Kvale, S. (2014). *Den kvalitativa forskningsintervjun* (3: uppl.). Lund: Studentlitteratur.

Bryman, A. (2015). *Samhällsvetenskapliga metoder*. 2., [rev.] uppl. Malmö: Liber

Dauber, S., Freeman, K., Hamilton, P., Pulido, M.L., Tully, B. A., Smith, M. J. (2014) Knowledge gains following a child sexual abuse prevention program among urban students: A cluster-randomized evaluation. *American Journal of public health*. 105(7), ss. 1344-1350. DOI: 10.2105/AJPH.2015.302594

Eriksson, M. (1996). *Våga se - kunna handla: hur förebygger vi våld och sexuella övergrepp mot barn? : vad är förebyggande arbete bland barn?*. 1. uppl. Uppsala: Konsultförl.

Felitti VJ., Jiao FY., Madrid, B., Mercy J., Phaneuf G., & Ward E. (1998). Relationship of childhood abuse and household dysfunction to many of the leading causes of death in adults: the diverse childhood experiences. *Study. American Journal of Preventive Medicine*, 14, ss. 245-258. DOI: 10.1016/S0749-3797(98)00017-8

Finkelhor, D. (2009). The prevention of childhood sexual abuse. *The future of children*, 19(2), ss. 169-194. DOI:10.1353/foc.0.0035

Fjällhed, A., & Jensen, M. (red.) (2013). *Barns livsvillkor: i mötet med skola och fritidshem*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Grudin, J. (2014). [Video]. *Min kropp!*. UR Samtiden – Barn som brottsoffer, Stopp! Utbildningsradion. <https://urskola.se/Produkter/181890-UR-Samtiden-Barn-som-brottsoffer-Stopp!-Min-kropp> [2016-12-16]

Hammarberg, T. (2006). *Mänskliga rättigheter: konventionen om barnets rättigheter*. Ny, rev. uppl. Stockholm: Utrikesdepartementet
<http://www.regeringen.se/informationsmaterial/2006/01/ud-05.059>. [2016-10-07]

Hsieh, H-F. & Shannon, SE. (2005). Three approaches to qualitative content analysis. *Qualitative Health Research*, 15(9), ss. 1277-1288. DOI: 10.1177/1049732305276687

Juul, J., & Jensen, H. (2009). *Relationskompetens i pedagogernas värld*. 2. uppl. Stockholm: Liber

Kastbom, A. (2010). [Video]. Om barns normala sexualitet. *UR Samtiden - Sexuella övergrepp mot barn*. Utbildningsradion. <http://urskola.se/160291-UR-Samtiden-Sexuella-overgrepp-mot-barn-Lakare-Om-barns-normala-sexualitet> [2016-12-19]

Kenny, M.C., Capri, V., Ryan, E.E. & Runyon, M.K. (2008) Child sexual abuse: from prevention to self-protection. *Child Abuse Review*, 17 (1), ss. 36-54. DOI: 10.1002/car.1012

Killén, K. (2014). *Förebyggande arbete i förskolan: samspel och anknytning*. 1. uppl. Lund: Studentlitteratur

Landberg, Å., Nyman, M., & Billinger, M. (2015). *Inte ditt fel: att förebygga sexuell utsatthet*. Stockholm: Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor

Landberg, Å., Svedin, C-G., Priebe, G., Wadsby, M., Jonsson, L., & Fredlund, C. (red.) (2015). *Det gäller en av fem: fakta om barn, sexuella övergrepp och sexuell exploatering i Sverige 2014*. Stockholm: Stiftelsen Allmänna barnhuset
<http://urn.kb.se/resolve?urn=urn:nbn:se:liu:diva-125886> [2016-10-01]

Larsson, I., & Svedin, C-G. (2001). Sexual behaviour in swedish preschool children, as observed by their parents. *Acta Paediatrica*, 90, (4).ss. 436-444. DOI: 10.1111/j.1651-2227.2001.tb00446.x

Mullen, P.E. & Fleming, J. (1998). Long-term effects of child sexual abuse. *Issues in child abuse prevention* 9. Melbourne: National child protection clearing house.

Nationalencyklopedin. (u.å.). *Integritet*. Nationalencyklopedin. Tillgänglig:
<http://www.ne.se/webproxy.student.hig.se:2048/uppslagsverk/encyklopedi/lang/integritet>. [hämtad 2017-01-06]

Norlén, Anna (2013). *Stopp! Min kropp!: en handbok för vuxna i hur man pratar med barn om kroppen, gränser och sexuella övergrepp*. Stockholm: Rädda barnen

- Olsson, H., & Sörensen, S. (2011). *Forskningsprocessen: kvalitativa och kvantitativa perspektiv*. 3. uppl. Stockholm: Liber
- Oshaug, M-A (1994). *Handtag, famntag, klapp eller kyss - vem bestämmer?: att förebygga sexuella övergrepp mot barn*. Stockholm: Triangelförl.
- Pellmer, K., & Wramner, B. (2007). *Grundläggande folkhälsovetenskap*. 2., [utök. och uppdaterade] uppl. Stockholm: Liber
- Regeringen. (2016). Handlingsplan 2016–2018 till skydd för barn mot människohandel, exploatering och sexuella övergrepp. Regeringens skrivelse 2015/16:192. Stockholm. <http://www.regeringen.se/contentassets/5e54ec6f9cb14d2a828273d05b256196/handlingsplan-2016--2018-till-skydd-for-barn-mot-manniskohandel-exploatering-och-sexuella-overgrepp-skr-15-16-192.pdf> [2016-12-16]
- RSFU (2015). *Barns sexualitet: en vägledning*. Stockholm: RSFU
- Rädda barnen. (2014) Detta borde alla veta om sexuella övergrepp mot barn. Rädda barnen
- Sandström-Taylor, S. (1993). *Den största hemligheten: en bok om sexuella övergrepp och hur de kan förebyggas*. Stockholm: Informationsförl.
- Shannon, D., & Törnqvist, N. (2011). Polisanmälda våldtäkter mot barn: en uppdaterad kunskapsbild. Stockholm: Brottsförebyggande rådet (BRÅ) <http://www.bra.se/bra/publikationer/arkiv/publikationer/2011-06-11-polisanmalda-valdtakter-mot-barn.html> [2016-10-01]
- SFS 2010:800. Skollagen. Stockholm: utbildningsdepartementet.
- Sjöblom, Y. (1993). *Känn själv: hjälp barn sätta stopp innan det händer!*. 1. uppl. Stockholm: Liber utbildning
- Skolverket. (2014). *Arbetet mot diskriminering och kränkande behandling*. Stockholm: Skolverket. <http://www.skolverket.se/publikationer?id=2798> [2016-11-25]
- Skolverket. (2016). *Läroplan för förskola Lpfö 98*. Reviderad 2016. Skolverket
- Socialstyrelsen. (2014). *Anmäla oro för barn stöd för anmälningsskyldiga och andra anmälare*. Stockholm: Socialstyrelsen. <http://www.socialstyrelsen.se/publikationer2014/2014-6-5> [2016-12-05]
- Statens folkhälsoinstitut. (2011). *Barns och ungas uppväxtvillkor: kunskapsunderlag för Folkhälsopolitisk rapport 2010 : målområde 3*. Östersund: Statens folkhälsoinstitut

<https://www.folkhalsomyndigheten.se/pagefiles/12660/R2011-14-Barns-o-ungas-halsa.pdf> [2016-10-09]

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet
http://www.gu.se/digitalAssets/1268/1268494_forskningsetiska_principer_2002.pdf
[2016-01-18]

World health organization. (2003). Guidelines for medico-legal care for victims of sexual violence. WHO Library Cataloguing-in-Publication Data. Geneva: Regulatory documents WHO

Wurtele, S.K. (2009). Preventing sexual abuse of children in the twenty-first century: Preparing for challenges and opportunities. *Journal of Child Sexual Abuse*, 18 (1), ss. 1-18. DOI: 10.1080/10538710802584650

Yin, R.K. (2013). *Kvalitativ forskning från start till mål*. Lund: Studentlitteratur.

Bilaga 1 – Missivbrev

Hej!

Jag heter Sandra Engberg och studerar folkhälsovetenskap på högskolan i Gävle. Jag gör nu min sista termin och ska skriva min C-uppsats. Mitt valda ämne till C-uppsatsen är att undersöka hur förskolans roll i arbetet med att stärka barns integritet för att kunna förebygga sexuella kränkningar och övergrepp mot barn. Syftet med min studie är att undersöka hur förskolan pratar med barn om deras integritet, barns rättigheter, om att respektera den egna kroppen och andras kroppar. Jag vill ta reda på hur förskolor arbetar förebyggande, och vad för material och riktlinjer förskolorna använder sig av och hur förskolorna arbetar utifrån riktlinjerna och materialet. Frågorna jag kommer att ställa vill jag ta reda på hur ni arbetar förebyggande och hur ni pratar med barnen om detta, samt frågor som rör sig om kompetens och fortbildning.

Jag har fördjupat mig i forskning och litteratur kring det aktuella ämnet, men har även avsikt att ta hjälp av er förskolechefer samt pedagoger. Därmed vill jag intervjua dig, som har kunskap, utbildning och inflytande i förskolans arbete som är värdefull för min studie. Intervjun kommer innehålla ca tio frågor. Intervjun kommer ta ca 15-25 min och jag hoppas att du på något sätt har möjlighet delta.

Vid intervjun kommer jag att ta hänsyn till de vetenskapliga rådet forskningsetiska principer. Detta innebär att ditt deltagande är frivilligt och du när som helst kan avbryta intervjun samt ditt deltagande. Intervjun och ditt deltagande kommer att behandlas konfidentiellt och resultatet som jag får ut av intervjun kommer endast att användas i forskningsändamål. Jag kommer att spela in intervjun för att jag på bästa sätt ska kunna analysera vår intervju.

Har du frågor eller funderingar är du välkommen att kontakta mig för mer information. Hoppas du vill delta i min studie och att vi ses snart!

Med vänliga hälsningar
Sandra Engberg

Bilaga 2 – intervjuguide

Intervjufrågor

- 1: Hur länge har du arbetat inom förskola?
- 2: Vilka är dina arbetsuppgifter?
- 3: Vilken roll har förskolan vad gäller att stärka och skydda barns integritet för att stå emot övergrepp så som sexuella kränkningar och övergrepp?
- 4: Hur undervisar ni barnen om integritet, kroppen, gränser och känslor?
- 5: Arbetar ni förebyggande mot sexuella kränkningar och övergrepp mot barn med syfte att stärka barns integritet? – I så fall hur?
- 6: Pratar ni med barnen om barnkonventionen, barns mänskliga rättigheter?
- 7: Vilka riktlinjer arbetar ni utifrån?
- 8: Har ni någon handlingsplan där det ingår stärka barnens integritet och arbeta förebyggande mot sexuella kränkningar och övergrepp mot barn? – Hur ser den ut?
- 9: Använder ni något speciellt material eller arbetar utifrån en speciell modell när ni arbetar förebyggande?
- 10: Erbjuder ni er personal kompetensutbildning i att förebygga övergrepp mot barn/ Blir ni som personal erbjudna någon kompetensutbildning i att förebygga övergrepp mot barn? – Finns det någon uppföljning av utbildningen?